

DESPRE *NU ȘTIU CE*

CODREANU Aurelia, lector
(Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți)

Nici nu prea observăm frecvența în comunicarea de zi cu zi a secvenței *nu știu ce*, pe care, posibil, ar trebui să o scriem *nu-știu-ce*, cu scopul de a sugera sudarea elementelor ei componente, constituirea unei unități stabile.

Nu știu ce este una dintre formulele clișeizate⁴², numite cîndva „cuvinte de umplutură”⁴³ și definite drept „un subtip de cuvinte / construcții incidente” [Enciclopedia, 265], care pot apărea în orice loc în enunț și sînt folosite ca procedee ale oralității. În ultimul timp aceste cuvinte sînt interpretate ca semnale discursive, dat fiind faptul că se repetă foarte frecvent în dialogurile curente, și mai ales, în cele familiare, care, avînd la bază spontaneitatea și afectivitatea, sînt cele mai eterogene, constituind actul de comunicare interuman.

⁴² *Clișeele* sînt cuvinte sau expresii preambalate folosite de oamenii lipsiți de imaginație sau de cei care sînt leneși, apatici, irascibili, confuzi etc. Or se afirmă că, în linii mari, cuvintele de umplutură exprimă afecte nerăbdarea, iritarea, reproșul, indignarea etc. (A se vedea *Enciclopedia limbii române*, București, Univers enciclopedic, 2001, p.265).

⁴³ Fenomen lexical negramaticalizat, folosite mai ales în limba vorbită ca rezultat al lipsei momentane a termenilor potriviți în comunicare sau al obișnuinței vorbitorilor de a le folosi fără rost.

La originea clișeului stau locuțiunea pronominală și cea adjectivală nehotărâtă – *caută nu știu ce*, *a avut loc nu știu ce eveniment* – frecvent utilizate în oralitatea actuală, alături de celelalte componente ale aceleiași serii: *nu știu cine*, *nu știu ce*, *nu știu cum*, *nu știu unde*, *nu știu care*, *nu știu cât*, *nu știu cui*⁴⁴ etc.

Nehotărîtul *nu știu ce* a devenit însă o simplă marcă a vagului, a aproximării, a incertitudinii, a ezitării, a nesiguranței, a suspendării, îndeplinind un rol pragmatic pe care îl joacă și alte expresii de tipul: *și așa mai departe*, *tot felul de chestii*, *așa... o chestie*, *mă rog*, *una- alta*, *aia*, *cam așa ceva* etc., elemente ce fac parte din domeniul lexico-semantic al limbii vorbite, care asigură o libertate a exprimării, constituind „mijloace caracteristice întrebuițării orale ca variantă a limbii întemeiată pe scris” [Irimia, 126].

Expresiile date pot apărea:

a) în momentul schimbării replicii, în cazul în care, efectiv, subiectul discutat s-a epuizat: „... *da*, *asta a spus și tot felul de chestii*”; „*Ei*, *și însurătoarea aceasta*, ***mă rog***, *e*, *mai mult*, *așa*, ***o chestie*** *de schimbare în viața unui bărbat*, *ce mai...*”; „*Sper să fie corect*, *echitabil*, ***nu știu ce***, *în tot cazul*, *cam așa ceva*, *a afirmat el*” etc.

b) în interiorul aceleiași replici, ca strategie de amânare, care oferă, în condițiile continuității discursului, o pauză de gândire⁴⁵: „*Da*, *asta e*, *a spus adevărul*, ***mă rog***, *așa crede el*, ***până una-alta*** ...”;

c) la sfîrșitul unei idei ca semn al unei enumerări epuizate: „*Domnul profesor Fusu a sesizat instanțele că se navighează pe net*, *că se practică jocuri pe calculator*, ***și așa mai departe*** ...”.

În aceste și alte exemple de română vorbită se observă și mai bine rolul acestei *nu știu ce* și a variantelor lui: în secvențe care par, adesea absurde, dezlîinate, agramaticale, dar care în contextul lor situațional sînt înțelese fără dificultate. Formula *nu știu ce* apare, de exemplu, ca termen final al unei enumerații suspendate, care este considerată suficientă pentru descrierea situației: „*Îi botezau*, *îi cununau*, ***nu știu ce*** *le mai făceau și apoi mergeau spre casă*”; „*Freonul acesta tot iese*, *iese*, *iese din instalațiile frigorifice*, *din spray-uri*, ***nu știu ce***, *îndepărînd stratul de ozon*” etc.

⁴⁴ Trebuie remarcat faptul că vorbirea rapidă le scurtează, de altfel foarte frecvent, de unde și prezența variantelor: *nu 'ș ce*, *nu 'ș cât*, *nu 'ș unde* etc.

⁴⁵ Deseori, pauza de gândire „are” corespondent la nivel fonetic, în rostirea prelungită a sunetelor ă, î, iar în scris pauzele date sînt notate prin virgule, linii de pauză sau paranteze.

Cert este faptul că în comunicarea curentă enumerările nu sînt niciodată prea lungi. Vorbitorul este, de regulă, convins că interlocutorul înțelege ceea ce vrea el să spună, tendința fiind de a utiliza echivalentele populare ale lui „etc”, chiar și după un singur element invocat. Uneori, formula intră exact în tiparul sintactic al termenului anterior: „Și zice mama indignată: cum stati voi aici, cum? Cu copii mici, cu **nu știu ce** ...”; „Au fost la Breaza sau **nu știu unde** ...”etc.. Adesea formula *nu știu ce* e legată prin *și* de termenul precedent, de reperul situației: „Și atunci profesorul cînd îi vede atît de apatici **și nu știu ce** refuză să vorbească cu ei... ”; „Lasă, Ioane, că și acolo e tot așa, adică dacă ești cu bani, **și nu știu ce**, nu, dar dacă da...” etc. Alteori, cuvîntul *mai* devine component al formulei date, atestîndu-se variantele *și nu mai știu ce*, *și nu mai știu cît*, *și nu mai știu unde*, *și nu mai știu cum* etc.

De multe ori, nu e totuși prea clar dacă *și nu știu ce* se leagă într-adevăr, ca sens, de un element anterior. Legătura prin conjuncție rămîne mai curînd formală: „Și foarte mulți din acei nuntași **și nu știu ce**, că toți au venit cu alaiul...”; „Și, mai ales, neștiind nimic cît timp au, că dacă au timp puțin **și nu știu ce**, măcar prezentul îi avantaja” etc.

Prin expresiile imprecise se transmite ideea că informația omisă este neinteresantă, neimportantă pentru înțelegerea mesajului. Oricum, sînt destule exemple, în care nu mai este vorba nici măcar de o schișă de enumerare. Astfel, în anumite circumstanțe, *nu știu ce* semnaleză dezinteresul pentru detaliile povestirii: „ Spre sfîrșitul zilei, eram obosiți, **nu știu ce**, și acolo nu se mai auzea decît radioul”. Alteori, *nu știu ce* se extinde și dezinteresul dat se extinde și asupra temei ”Dați drumul la scandal cum spune opoziția, firul roșu, **nu știu ce** ... afacerea Năstase ...”.

Nu știu ce deseori este utilizat în relatarea spuselor altora, marcînd neîmplinirea în poziția și în argumentele citate ironic și profund neconvincător: „Cei care sînt împotriva experimentelor pe animale din tot felul de considerente, **nu știu ce**, încît ajung să fie o piedică în calea științei”.

În aceeași ordine de idei, ținem să menționăm că *nu știu ce*, cît și celelalte componente ale aceleiași serii: *nu știu cum*, *nu știu unde*, *nu știu cît* etc. realizează aproximarea în denumire sau în exprimare: ”Deși nu e decît femeie, / E totuși altfel, „**nu știu cum**”; „Dac-al ei glas e armonie / E și-n tăcere-i „**nu știu ce**”(Eminescu, 244); „Tot spre el, nevrînd mă poartă / Un puternic **nu știu ce**”(Antologia, 117); „Nu, Moldova cuprinde tot felul de vederi vesele, întunecoase, îmbogățite de podoabele naturii. Mai are apoi un caracter nelămurit de suavă melancolie, ca parfumul unei flori delicate. Are **un nu știu ce** primitiv în prietenia colinelor ei, care te fac să-

ți uiți viața cu necazurile-i ...” (Russo, 189); ”Căci pentru a-i atrage pe amatori, [...] trebuie **acel nu știu ce**, care cucerește și te răpește... (Russo, 242); „Mi se pare logic ca Bulibașa din **nu știu ce tîrg** să spună că și rromii ar avea „uscăturile” lor” (Mălăncioiu, 335) etc.

Cauze de natură psiholingvistică și situaționale pot conduce la imprecizii în denumirea realității de către vorbitor. În aceste condiții, vorbitorul folosește anumite expresii, printre acestea atestîndu-se și cele enumerate deja, care-i oferă lui, dar și interlocutorului, posibilitatea de a completa mesajul: „E vorba de două tipuri de minciuni... minciuni nepermise și tolerabile, sau, **nu știu cum** să le mai numesc”; „Pe lîngă toate acestea mai era și dedat călugăriei din creștet pînă în călcîi, ceea ce-l făcea cu atît mai **nu știu cum să zic** – pentru femei...; „Lasă această pisică sau **nu știu ce** este ea la computer ...”; „Muncesc la negru: la căpșuni, la construcție sau **nu știu unde** ...” etc.

Ca în cazul oricăror clișee, există tendințe individuale: nu toți vorbitorii le folosesc în egală măsură, nu toți au aceleași automatisme. Oricum, credem, că *nu știu ce* trece mai ușor neobservat tocmai prin perfecta lui absență de „sens propriu”. Supărătoare și comice sînt mai ales clișeele care par să spună ceva⁴⁶, angajîndu-l pe interlocutor. Vag și dezangajant, *nu știu ce* proliferază, fără riscuri majore, constituind, în mare, unul dintre „tertipurile” verbale, ce asigură libertatea în exprimare, dar, care, indubitabil, se află la latitudinea vorbitorului.

Fără a avea pretenții de exhaustivitate, studiul dat trebuie perceput ca un punct de plecare într-un demers științific amplu, care, posibil, va fi continuat și completat.

Zusammenfassung

Ich weiß nicht was wurde wie eine einfache Erklärung von etwas Ungewisses, Unbestimmtes, Fragliches und Unklares, die eine pragmatische Rolle spielt, so wie noch andere Redewendungen: und so weiter, also, so, ungefähr, eigentlich.

Ich weiß nicht was gebraucht man sehr oft, besonders in der mündlichen Sprache neben den anderen verwandten Komponenten wie: ich weiß nicht wer, ich weiß nicht wie, ich weiß nicht wo.

⁴⁶ Avem în vedere introducerea unei explicații, a unei consecințe – *care va să zică, deci*; cererea de confirmare *nu?*, *nu-i așa ?*, considerate elemente incidente cu funcție fatică etc.

Der Redner verwendet ich weiß nicht was und die oben genannten Beispiele, um seine Rede deutlicher zu machen und sie zu ergänzen.

Referințe bibliografice

- 1) *Enciclopedia limbii române*, București, Univers enciclopedic, 2001.
- 2) D. Irimia, *Introducere în stilistică*, Iași, Polirom, 1999.

Abrevieri

- 1) *Antologia Antologia poeziei române de la origini pînă azi*, vol.1, Pitești, Editura Paralela, 1998.
- 2) Eminescu M. Eminescu, *Poezii*, București, Editura Eminescu, 1984.
- 3) Mălăncioiu I. Mălăncioiu, *A vorbi într-un pustiu*, Iași, Polirom, 2002.
- 4) Russo A. Russo, *Opere*, Chișinău, Literatura artistică, 1989.